

Sygn. akt I PK 500/03

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 kwietnia 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Andrzej Kijowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Beata Gudowska

SSN Herbert Szurgacz

Protokolant Anna Gryźniewska

w sprawie z powództwa M.S., J. S., M. S., J. K., Ł. S.

przeciwko Polskim Kolejom Państwowym Spółce Akcyjnej Dyrekcji Kolei

Dojazdowych w likwidacji w Warszawie

o odszkodowanie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 15 kwietnia 2004 r.,

kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w K.

z dnia 25 lutego 2003 r., sygn. akt IX Pa .../02,

**1) zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu
Rejonowego - Sądu Pracy w B. z dnia 15 lipca 2002 r., V P .../02,
w ten sposób, że oddala powództwa M. S. i J. S.;**

2) zasądza od powódki M. S. oraz powoda J. S. na rzecz strony pozwanej po 1000zł (słownie złotych: jeden tysiąc) tytułem kosztów postępowania we wszystkich instancjach.

U z a s a d n i e

Sąd Rejonowy - Sąd Pracy w B. wyrokiem z dnia 15 lipca 2002 r., V P .../02, zasądził od pozwanych Polskich Kolei Państwowych – Dyrekcji Kolei Dojazdowych w Warszawie - Zamiejscowy Wydział Kolei Dojazdowych w B. na rzecz powódek: M. S., M. S., J. K., Ł. S. i powoda J. S. odszkodowanie na podstawie § 6 Ponadzakładowego Układu Zbiorowego Pracy PKP (nazywany dalej PUZP PKP) w wysokości ich sześciomiesięcznego wynagrodzenia za pracę w łącznej kwocie 53.311,35 zł. W motywach tego rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy powołał się na następujące ustalenia faktyczne.

Wymienieni wyżej powodowie wyrazili zgodę na rozwiązanie stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy i otrzymali jednorazową odprawę pieniężną w kwocie po 30.000 zł zgodnie z art. 50 ust. 3 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe” (Dz. U. Nr 84, poz. 948 ze zm.). U strony pozwanej dokonywana jest restrukturyzacja zatrudnienia na zasadach określonych w powołanej ustawie, w związku z czym rozwiązanie stosunku pracy z powodami nastąpiło wskutek wystąpienia trzeciej z przesłanek wskazanych w art. 36¹ k. p.

Fakt otrzymania jednorazowej odprawy pieniężnej nie stanowi zdaniem Sądu Rejonowego przeszkody do wypłacenia pracownikom ponadto świadczenia odszkodowawczego przewidzianego w § 6 PUZP PKP, gdyż nabycie uprawnienia do ustawowej odprawy nie zostało uzależnione od trybu rozwiązania stosunku pracy, tylko od rozwiązania go w określonym czasie oraz z pracownikami posiadającymi wymagany staż pracy kolejowej. Natomiast świadczenie odszkodowawcze z § 6 PUZP PKP jest świadczeniem szczególnym, związanym z zastosowaniem krótszego niż miesiąc terminu ustania stosunku pracy, rekompensującym pracownikowi wynagrodzenie, które utracił wskutek rozwiązania

umowy o pracę bez wypowiedzenia na podstawie § 7 PUZP PKP. Bezzasadny jest więc pogląd, że uprawnienie z § 6 układu zbiorowego wygasa, jeżeli pracownikowi przysługuje jednorazowa odprawa pieniężna przewidziana w art. 48 i 49 ustawy z dnia 8 września 2000 r. Co prawda przepis art. 50 ust. 3 tej ustawy stanowi, że pracownikom, o których mowa w art. 48, nie przysługuje odprawa pieniężna określona w art. 8 ust. 1 ustawy o grupowych zwolnieniach, „ani żadne inne świadczenie z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy”, ale wyłączenie to nie może być w świetle art. 9 § 2 k. p. interpretowane na niekorzyść pracownika uczestniczącego w rozwiązaniu umowy za porozumieniem stron zainicjowanym przez pracodawcę, który wskutek tego zyskuje wcześniejsze ustanie stosunku pracy.

Apelację wniesioną od tego orzeczenia przez stronę pozwaną, oddalił Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. wyrokiem z dnia 25 lutego 2003 r., IX Pa .../02. W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Okręgowy podniósł w szczególności, że treść stosunku pracy powodów była w zakresie spornego odszkodowania ukształtowana przez postanowienia PUZP PKP, więc jeśli pracodawca zamierzał zastosować mniej korzystne postanowienia ustawy z dnia 8 września 2000 r., to powinien w odpowiednim zakresie zgodnie z art. 42 k. p. dokonać wypowiedzenia zmieniającego. Żaden przepis prawa nie może bowiem automatycznie zmienić na niekorzyść pracownika jego warunków pracy i płacy. Ustawa z dnia 8 września 2000 r. nie ma też wobec postanowień układu zbiorowego pierwszeństwa stosowania jako późniejszy akt prawny wyższego rzędu. W świetle art. 9 § 1 k. p., dotyczącego źródeł prawa pracy, przepisy ustaw i postanowienia układów zbiorowych pracy „mają bowiem tę samą rangę”. Postanowienia układu nie mogą więc automatycznie zostać zastąpione przez mniej korzystne przepisy choćby później wydanej ustawy, gdyż „byłoby to obejście prawa i sprzeciwiało się zasadzie uprzywilejowania pracownika przewidzianej w art. 18 k. p.” Sąd Okręgowy stwierdził też, że w okolicznościach niniejszej sprawy nie sposób uznać, iżby żądanie pozwu wykraczało poza dopuszczalne granice korzystania z prawa podmiotowego albo naruszało zasady współżycia społecznego. „wszak, gdyby nie doszło do porozumienia stron w zakresie rozwiązania stosunku pracy w terminie krótszym niż miesiąc, to pozwany musiałby

rozwiązać umowy o pracę z zachowaniem sześciomiesięcznego okresu wypowiedzenia wynikającego z § 7 pkt 2 PUZP, a tym samym powodowie zachowaliby w tym czasie prawo do wynagrodzenia. Można zatem przyjąć, że w zaistniałej sytuacji odszkodowanie z § 6 PUZP PKP rekompensuje zainteresowanym prawo do wynagrodzenia za okres wypowiedzenia”.

W kasacji od powyższego wyroku pozwany pracodawca zarzucił naruszenie art. 50 ust. 3 ustawy z dnia 8 września 2000 r. oraz § 6 PUZP PKP i na tej podstawie wniósł o zmianę kwestionowanego orzeczenia przez oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Jako okoliczność uzasadniającą rozpoznanie kasacji wskazał, że w orzecznictwie sądów okręgowych (m. In. w Częstochowie, Toruniu i Katowicach) na tle na tle takich samych stanów faktycznych i prawnych występuje rozbieżność w interpretacji powołanych przepisów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja zasługuje na uwzględnienie, gdyż jej podstawa okazała się usprawiedliwiona. Zgodnie z art. 48 ustawy z dnia 8 września 2000 r. o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”, pracownicy, z którymi rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło z przyczyn dotyczących zakładu pracy, a którzy nie spełniają warunków umożliwiających uzyskanie prawa do emerytury, urlopu kolejowego lub świadczenia przedemerytalnego, mają prawo do jednorazowej odprawy pieniężnej. Dodatkowy warunek nabycia tego uprawnienia stanowi łączne i nieprzerwane zatrudnienie przez co najmniej pięć lat (art. 50 ust. 1 ustawy). Wysokość przedmiotowej odprawy uzależniona jest od stopy bezrobocia w powiecie, w którym pracownik ma miejsce zamieszkania (art. 49 ustawy). Pracownikom, którzy otrzymali jednorazową odprawę pieniężną nie przysługuje odprawa przewidziana w art. 8 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy (ostatni jednolity tekst: Dz. U. z 2002 r. Nr 112, poz.980 ze zm.) ani „żadne inne świadczenie z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy” (art. 50 ust. 3 ustawy). Przepis art. 50 ustawy z dnia 8 września 2000 r. jest sformułowany bardzo kategorycznie.

Natomiast według § 6 PUZP PKP pracownikowi, który przepracował w tym przedsiębiorstwie co najmniej ostatnie dziesięć przysługuje odszkodowanie w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia, jeżeli rozwiązanie stosunku pracy zawartego na czas nieokreślony następuje z przyczyn leżących po stronie pracodawcy, określonych w art. 36¹ k. p., a strony ustalają termin rozwiązania stosunku pracy wcześniejszy niż jeden miesiąc. Bez wątplenia wspomniane odszkodowanie jest w rozumieniu art. 50 ust. 3 ustawy o komercjalizacji, restrukturyzacji i prywatyzacji PKP świadczeniem z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Nie jest ono, jak twierdzi Sąd Okręgowy, rekompensatą za wcześniejsze ustanie stosunku pracy. Nie przysługuje bowiem wszystkim pracownikom, którzy zgodzili się na wcześniejsze rozwiązanie stosunku pracy, a jego wysokość nie została powiązana z długością okresów wypowiedzenia określonych w § 7 PUZP PKP. Poza unormowaniami z art. 8 ustawy o zwolnieniach grupowych i § 6 PUZP PKP nie ma innych przepisów, które przewidywałyby dla pracowników kolejowych świadczenia z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy.

Sąd Najwyższy w składzie orzekającym w niniejszej sprawie podziela pogląd prawny wyrażony w uchwale z dnia 16 kwietnia 2003 r., III PZP 4/03 (OSNP 2003, nr 20, poz. 482), że odszkodowanie przewidziane w § 6 PUZP PKP jest „innym świadczeniem” w rozumieniu art. 50 ust. 3 ustawy z dnia 8 września 2000 r., a także ocenę, iż powołany przepis ustawy ma bezwzględnie obowiązujący charakter. Jednakże niedopuszczalność odmiennego kształtowania układami zbiorowymi pracy materii unormowanej bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa została w art. 240 § 2 k. p. odniesiona jedynie do tzw. „trzeciej części układu zbiorowego pracy” Trzeba się zatem zgodzić ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w motywach wyroku z dnia 10 października 2003 r., I PK 313/02 (dotychczas nieopublikowany), że „wymóg zgodności układu zbiorowego pracy z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa nie ma bezwarunkowego charakteru”. Uwzględniając treść konstytucyjnych zasad wolności rokowań i proporcjonalności, nie można przyjąć, że art. 50 ust. 3 ustawy z dnia 8 września 2000 r. nie mógł pozbawić mocy obowiązującej regulację zawartą w § 6 PUZP PKP. Zgodnie z art. 50 ust. 3 ustawy w związku z art. 9 § 2 k. p. pracownikowi, o

którym mowa w § 6 PUZP PKP przysługuje tylko jedno świadczenie z tytułu rozwiązania stosunku pracy z przyczyn dotyczących pracodawcy - korzystniejsze dla pracownika. W celu ustalenia podstawy przyznania świadczenia z tytułu rozwiązania umowy o pracę z przyczyn dotyczących pracodawcy - jednorazowej odprawy pieniężnej lub odszkodowania - należy więc odwołać się do zasady korzystności regulacji prawnej (art. 9 § 2 k.p.).

Powodowie otrzymali jednorazową odprawę pieniężną na podstawie art. 48 i 49 ustawy z dnia 8 września 2000 r. w wysokości po 30.000 zł. Na podstawie § 6 PUZP PKP domagali się ponadto odszkodowania w wysokości przekraczającej 10.000 zł. Odprawy wypłacone skarżącym są wyższe od dochodzonego odszkodowania, przy czym okoliczność ta jest między stronami procesowymi niesporna.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹⁵ i art. 98 k. p. c. orzekł jak w sentencji